

Eesti Autorite Ühing

Meie 02.06.2015 nr 1-12/4136

Tühja kasseti tasu kogumisega seonduvast

Justiitsministeerium kui intellektuaalse omandi valdkonna eest vastutav ministeerium soovib **algatada sidusgruppidega arutelu nn tühja kasseti tasu kogumisega seonduvate aspektide teemal**. Nimetatud tasu on Eestis kogutud alates 1996. aastast, kuid ilmnenud on vajadus tasu kogumise põhimõtete muutmise järele. Peamiselt tuleneb see vajadus tasu laekumisega seotud probleemidest, mis on aasta-aastalt süvenenud ning see tendents seab omakorda kahtluse alla Eestis kehtiva õiguse vastavuse selle aluseks olevatele Euroopa Liidu normidele. Justiitsministeeriumi eesmärgiks on kõigi sidusgruppidega ühisele arusaamisele jõudmine toimivast süsteemist, mis arvestaks nii kaasaegseid tehnoloogilisi võimalusi kui autorite ja kasutajate huve.

Autoriõigusliku regulatsiooni üldpõhimõtete kohaselt on õiguste omajal ainuõigus lubada ja keelata oma teoste või autoriõigusega kaasnevate õiguste objektide kasutamist teiste isikute poolt, sealhulgas õigus lubada ja keelata õiguste objekti reprodutseerimist. Ainuõigusena on reprodutseerimisõigus sätestatud nii kõigis asjaomastes rahvusvahelistes lepingutes, Euroopa Liidu (EL) õiguses kui Eesti autoriõiguse seaduses (AutÕS). **Samas on üldsuse huvides ainuõigusi teatud juhtudel piiratud, s.t. on sätestatud vaba kasutamise juhud. Ühe sellise juhuna on piiratud õiguste omaja reprodutseerimisõigust, kui kõne all on mistahes kandjal reproduktsioonid, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille eesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik.** Sellise isiklikul eesmärgil kopeerimise all saab mõista nii teoste reprograafilist reprodutseerimist (AutÕS § 27¹) kui ka audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise kasutamist isiklikeks vajadusteks (AutÕS §-d 26 ja 27). Käesoleva kirja sisuks on nimetatutest viimane – nn tühja kasseti tasu temaatika. Tegemist on **AutÕS §-des 26 ja 27 sätestatud regulatsiooniga, mida täiendab Vabariigi Valitsuse 17. jaanuari 2006. a. määrus nr 14** „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise kompenseerimiseks tasu maksmise kord, salvestusseadmete ja –kandjate loetelu ning muusika- ja filmikultuuri arendamiseks ning koolitus- ja teadusprogrammide finantseerimiseks või kasutamiseks muudel analoogsetel eesmärkidel tasu taotlemise kord“ (RT I, 29.12.2011, 156). Tasu audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise kasutamise eest isiklikeks vajadusteks on Eestis kogutud juba alates 1996. a., tulenevalt Vabariigi Valitsuse 26.01.1995. a. määrusest nr 40 „Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamise eest tasu võtmise ja maksmise sisseseadmine“ (hiljem mitmel korral muudetud kuni 17.01.2006 kehtestati käesoleva ajani kehtiv määrus).

Rahvusvahelised autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdkonda reguleerivad konventsioonid reprodutseerimisõiguse piiramise kohta konkreetselt nimetatud juhul suuniseid ei anna, küll on EL õiguses sätestatud vastava õiguse piiramisega seonduv. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 5 lõike 2 punkt b annab liikmesriikidele võimaluse teatud tingimustel reprodutseerimisõigust isiklikul otstarbel kasutamiseks piirata.** Nagu ülal nimetatud, on Eesti seda võimalust kasutanud ning seetõttu lasub Eestil ka kohustus garanteerida õiguste omajale nende vastava ainuõiguse piiramise eest õiglane kompensatsioon. **Kompensatsioonimehhanism peaks direktiivi kohaselt võimaldama õiguste omajale sellise vaba kasutamisega tekkinud kahju hüvitamist.**

Üldiselt on EL liikmesriikides nn tühja kasseti tasu kogumise süsteem üles ehitatud sarnaselt: kehtestatud on lõivud (aeg-ajalt nimetatud ka maksuks), mida kohaldatakse erinevatele tehnikavahenditele: digitaalseid audiopleierid (MP3-mängijad), sisemised ja välised CD- ja DVD-kirjutajad, arvuti kõvakettad, kõvakettaga DVD-salvestajad, salvestavad televiisorid, kõvakettaga videotuunerid, kõvakettaga satelliitvastuvõtjad, mobiiltelefonid, tahvelarvutid, USB mälu jne¹. **Kehtivas Eesti õiguses lähtutakse sarnastest põhimõtetest, probleemseks on aga asjaolu, et Eestis kogutakse tasu peamiselt analoogtehnoloogialt, mida kasutatakse praktikas isiklikuks otstarbeks kopeerimisel järjest vähem.** Vabariigi Valitsuse 17.01.2006 määruse nr 14 § 3 kohaselt võetakse tasu järgmiste salvestusseadmete ja –kandjate eest (välja arvatud mikrokassettide eest ning seadmete eest, mis on integreeritud arvutiga või on kasutusel vaid arvuti vahendusel): 1) videokassetid (salvestuseta), 2) audiokassetid (salvestuseta), 3) CD-R, CD-RW, DVD-R ning DVD-RW (salvestuseta), 4) minidiskid (MD, salvestuseta), 5) VHS ja DVD videosalvestusseadmed, 6) audiokassettidele, CD-R'le ja CD-RW'le salvestavad audiosalvestusseadmed. **Kogutava tasu määrad sätestab AutÕS § 27 lg 7, mille kohaselt on tasu suurus salvestusseadmete puhul 3% kauba väärtusest ning salvestuskandjate puhul 8% kauba väärtusest.**

Samas tänapäeval toimub praktiliselt kogu kopeerimine digitaalsete kandjate ja vahenditega (peamiselt internetist allalaadimine, kandjateks kõvakettad, CD-d, mobiiltelefonid ja MP3-mängijad). See on viinud kogutava tasu vähenemiseni sellisel määral, et ei saa rääkida õiguste omajatele õiglase hüvitise maksmisest (õiglase hüvitamise vajadusele ning kahju hüvitamisele viitavad kõik viimasel ajal tehtud Euroopa Kohtu lahendid, mis on direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 2 punkti b kohaldamist käsitletud²). Näiteks 2014. a. eest kogutud tasu halduskulud ületasid oluliselt kogutud summa suurus ja jaotusfondi suurus on 0.- eurot (justiitsministri 27.03.2015 käskkirj nr 30). Tasu kogujaks on alates tühja kasseti tasu kogumise süsteemi rakendumises 1996. a. olnud Eesti Autorit Ühing (kehtiva õiguse kohaselt kinnitab valdkonna eest vastutav minister tasu kogujaks kollektiivse esindamise organisatsiooni AutÕS § 27 lg 12 alusel, EAÜ nimetati justiitsministri 25.03.2015 käskkirjaga nr 28 tasu kogujaks ka 2015. a.).

Ülaltoodu annab põhjust arvata, et kehtiv õigus – AutÕS §-d 26 ja 27 ning asjaomane Vabariigi Valitsuse määrus – ei taga direktiiviga antud küsimuses seatud eesmärgi täitmist ega võimalda õiguste omajatele piisavat kompensatsiooni erandiga piiratud ainuõiguse eest. Intellektuaalse omandi kodifitseerimise projekti tulemusel valminud autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõus (versioon seisuga 19.07.2014 kättesaadav: <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/parem-oigusloome/valminud-materjalid>, edaspidi *eelnõu*) pakuti välja riigieelarvest finantseeritav mehhanism. Euroopa Liidus ei ole sellisel alusel üles ehitatud tühja kasseti tasu kogumise süsteemi palju (Hispaania alates 2012. a. ja Soome alates 2015. a.), Euroopa Liidu väliselt veel Norra. Need lahendused on tekitanud elava diskussiooni sellise lähenemise eelistest, probleemidest ning jätkusuutlikkusest. **Justiitsministeerium peab seega vajalikuks jätkuvalt uurida, milline saaks olla nimetatud küsimuses parim lahendus.** Allpool toome lühidalt ära erinevad võimalused, millele tuginedes saaks kehtivat regulatsiooni Eestis täpsustada.

¹ Vt selle kohta pikemalt: International Survey on Private Copying. Law and Practice 2013. WIPO/deThuisKopie. Kättesaadav:

http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/1037/wipo_pub_1037_2013.pdf.

² Olulisemad lahendid tühja kasseti osas on kohtuasjas C-467/08 (*Padawan SL vs. Sociedad General de Autores y Editores de España* (SGAE)) ning kohtuasjas C-462/09 (*Stichting de ThuisKopie vs. Opus Supplies Deutschland GmbH*). Viimased lahendid on isiklikuks otstarbeks tehtavate koopiade osas tehtud kohtuasjades C-521/11 (*Amazon.com International Sales Inc. ja teised versus Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH*) ning liidetud kohtuasjades C-457/11 kuni C-460/11 (*Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort) versus Kyocera ja teised* (C-457/11) ja *Canon Deutschland GmbH* (C-458/11), ja *Fujitsu Technology Solutions GmbH* (C-459/11) ja *Hewlett-Packard GmbH* (C-460/11) versus *Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort)*). Menetluses on samas küsimuses veel askad C-463/12 ning C-527/13.

Olukorras, kus EL tasandi normidega on isiklikuks otstarbeks koopiategemise võimaldamise regulatsioonile kehtestatud küllaltki täpsed ja konkreetsed tingimused, vajab ülaltoodust lähtudes täpsustamist ka Eesti õiguses sisalduv asjaomane regulatsioon. **Selleks on realselt võimalikud erinevad viisid.** Siiski on allolevast kirjeldusest välja jäetud järgmised võimalused: 1) mitte-midagi-tegemine e. kehiva korra alusel tasude kogumise jätkumine, kuna see on tänaseks ilmselgelt osutunud jätkusuutmatuks ning 2) dereguleerimine e. Eestis tunnistatakse kehtetuks vastav vaba kasutuse juhtum, mistõttu ka isiklikuks otstarbeks koopiategemine audiovisuaalsest teosest või teose helisalvestisest alluks ainuõiguste kasutamise üldisele regulatsioonile (koopia tegemiseks oleks vaja õiguste omaja luba) kui ebamõistlik lähenemine ning 3) pelk tasumäära tõstmine, mis samamoodi tulenevalt ülaltoodust ei omaks märkimisväärset mõju süsteemi toimimisele pikemas perspektiivis. Samuti ei ole pikemalt peatunud riigieelarvest finantseeritava süsteemi eelistel ja puudustel, kuna soovime täiendavalt uurida just enamuses EL liikmesriikides kasutatavate lõivupõhiste mehhanismide kohasust Eestis. Riigieelarvest finantseeritava süsteemi eeliseks on vähenev halduskoormus ettevõtjatele, kuid pikemas perspektiivis puudub kindlus, et täidetud saab direktiivist 2001/29/EÜ tulenev nõue maksta õiguste omajatele õiglast kompensatsiooni. Samas jääb nimetatud võimalus ka edaspidi üheks alternatiiviks tühja kasseti tasu süsteemi ülesehituse kohta otsuse tegemisel.

Variant 1.

Üheks variandiks on **Vabariigi Valitsuse 17.01.2006. a. määruse nr 14 §-s 3 sisalduva salvestusseadmete ja – kandjate kataloogi kaasajastamine** lisades sinna teisi salvestamist võimaldavaid seadmeid ja kandjaid – digitaalsed plaadid (CD, DVD, HD-DVD, BD), digipleieri funktsiooniga mobiiltelefonid, salvestavad televisiooni vastuvõtuseadused, digitaalsed audio- või meediapleierid (MP3- ja MP4-mängija, iPod, digidiktofon), DVD- HD DVD- ja BD-salvestajad, salvestavad videotuunerid jne. Antud variant võimaldab jätta AutÕS §-d 26 ja 27 muutmata, sest kehtivad tasumäärad võivad jääda samaks ning kohalduda ka täiendatud salvestusseadmete ja – kandjate kataloogile. On võimalik, et selline variant toob endaga kaasa teatava hinnatõusu asjassepuutuvate seadmete ja kandjate lõikes. **Variandi 1 eelistamise korral soovime Teie ettepanekuid, millised salvestusseadmed ja –kandjad võiksid kuuluda nende vahendite kataloogi, mille pealt nn tühja kasseti tasu arvestatakse.**

Variant 2.

Teine variant on **hakata tasu koguma salvestusmahupõhiselt** nagu seda tehakse enamuses EL liikmesriikides (Austria, Belgia, Tšehhi, Leedu jne). Näitena võib tuua Leedu, kes aastal 2012 uuendas oluliselt oma tühja kasseti tasu kogumise süsteemi ning kehtestas just mahupõhised lõivud (vt Leedu autoriõiguse seaduse asjaomane lisa aadressil: http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_e.htm). Salvestusmahupõhine lähenemine oleks oma loomult paindlik ning tehnoloogianeutraalsem kui variant 1, kuid ka siin jääb võimalus seadmete ja kandjate hinnatõusuks. See variant aga nõuaks muudatuste sisseviimist AutÕS tasandil, millega sätestataks uued mahupõhised tasumäärad. **Variandi 2 eelistamise puhul soovime Teie ettepanekuid, millised salvestusseadmed ja –kandjad võiksid kuuluda nende vahendite kataloogi, mille pealt nn tühja kasseti tasu arvestatakse ning millised võiksid olla mahupõhised tasumäärad.**

Ülaltoodust lähtuvalt soovibki Justiitsministeerium Teie kui vastava teemaga enim kokkupuutuvate sidusgruppide arvamusi, milline oleks Eestis kõige paremini toimiv ning jätkusuutlik lahendus nn tühja kasseti tasu kogumiseks. Kindlasti tuleb oma hinnangute andmisel arvestada kogu rahvusvahelise ja regionaalse (Euroopa Liit) õigusraamistikuga ning kaaluda teiste riikide vastavat praktikat. **Oleksime väga tänulikud, kui Teie seisukohad jõuaksid Justiitsministeeriumisse 15. juuniks 2015. a.** Seejärel saame välja töötada lahenduse, mis parimal moel arvestab kõigi osapoolte seisukohti, teiste riikide praktikat ning rahvusvahelist õiguslikku raamistikku.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Urmas Reinsalu
Minister

Sama:

Eesti Esitajate Liit
Eesti Fonogrammitootjate Ühing
Eesti Audiovisuaalautorite Liit
Eesti Näitlejate Liit
Eesti Heliloojate Liit
Eesti Kirjanike Liit
Eesti Lavastajate Liit
Eesti Lavastuskunstnike Liit
Eesti Interpreetide Liit
Eesti Kultuuri Koda
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon
Eesti Kaupmeeste Liit
Teenusmajanduse Koda
Eesti E-kaubanduse Liit
Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit

Kärt Nemvalts 6 208 283
kart.nemvalts@just.ee